

A Trithemis annulata (Palisot de Beauvois, 1807) előfordulása Magyarországon

FARKAS SÁNDOR

Abstract: (Occurrence of *Trithemis annulata* (Palisot de Beauvois, 1807) in Hungary.) Information about occurrence of *T. annulata* (Odonata, Libellulidae) in Hungary is presented.

A *Trithemis annulata* afro-trópusi szitakötőfaj, mely megtalálható Afrikán kívül Madagaszkár szigetén, valamint az Arab-félszigeten, Irán délkeleti és Törökország déli részén. Előfordul továbbá a Kanári-szigeteken és Európa mediterrán területein, megközelítőleg a Dél-Franciaország–Közép-Törökország vonaltól délre. Európában (Ciprus, Szicília, Szardínia, Olaszország) először az 1800-as évek közepén figyelték meg, de egészen a 20. század második feléig ritka szitakötőfajnak számított. A Nyugat- és Kelet-Mediterráneumban napjainkra sokfelé gyakorivá vált, de elterjedésének középső-északi határain (Görögország északi fele, Albánia, Montenegró) továbbra is ritkán figyelhető meg (DIJKSTRA & LEWINGTON 2006, KALKMAN et al. 2015).

Élőhelyigényére jellemző, hogy Afrikában a zárt trópusi erdők kivételével mindenhol szaporodik. A legkülönbözőbb álló és lassú folyású vizekben megél, beleértve az édesvízi lagúnákat és a mesterséges víztesteket (árkok, tározók, bányatavak) is. Kedveli a napsütötte, sekély vizű, felmelegedő élőhelyeket (DIJKSTRA & LEWINGTON 2006, KALKMAN et al. 2015).

Hazánkban Pámerné Bükky Klára biológia-testnevelés szakos tanár, természetfotós figyelt fel 2016. 09. 03-án Fadd határában a faj egy adult hím példányára. Számára is feltűnő volt, hogy az egyed a környéken megszokott szitakötőkhöz képest egy kicsit más volt. Felvételei bekerültek a többi, meghatározásra váró fénykép közé, melyek egy még nem lezárt, amatőrök bevonásával folyó regionális szitakötős adatgyűjtés részét képezik. Így kerültek hozzám a képek, melyek alapján a fajt a *Trithemis annulata*-val sikerült azonosítanom. Mivel a felvételek távolabbról készültek, elküldtem azokat néhány európai szakértőnek, így Vincent Kalkmannak, Jean-Pierre Boudotnak, Klaus-Douwe B. Dijkstraanak.

1. ábra.

Trithemis annulata hím példánya
(Fotó: Pámerné Bükky Klára)

Mindannyian megerősítették a faj határozását. Visszajelzésében Boudot megemlítette, hogy jelen ismeretek szerint e magyarországi előfordulás a faj eddigi legészakibb megfigyelése.

A fényképfelvételek a tolna megyei Faddhoz tartozó Vólentőből déli partjánál (UTM: CS34A3) készültek (1. ábra). Az öböl a Faddi-Duna (egykori levágott Duna-ág) része, mélyebb, a széleken sokfelé nádasodó állóvíz. Keleti részén a Csámpai-patak (ma már csatorna) betorkollása található, ami legalább időszakosan átöblítődő jelleget kölcsönöz az öbölnek. A déli rész beépített üdülőövezet.

A Libellulidae családba tartozó *Trithemis* nem több mint 40 fajának zöme Afrikában fordul elő. Európáinak, illetve európainak is gyakorlatilag csak a *T. annulata* tekinthető. Mérete a közepes termetű *Sympetrum*-fajokéval megegyező, ezért, és némiképp hasonló színezete miatt leginkább ezekkel téveszthető össze. Színezetben, illetve ennek összehatásában hasonló még a *Crocothemis erytraea*, elsősorban e faj viszonylag ritka piros színváltozatú nőténye, azonban ez a faj – egyéb bélyegek mellett – jól érzékelhetően nagyobb, potroha még szélesebb.

A *Trithemis annulata* adult hímjére a hamvas-ibolyás (szilva) árnyalatú vörös test, a sötét, fémes-bíboros homlok, a vörös szárnyerezet jellemző. Mindkét ivarnál, de különösen a nőtény-nél kiterjedt sárga folt látható a hátsó szárnyak tövéénél. A nőtény sárgás-barnás színezetű, szemének alsó része kékes, ami az egyébként is hasonló méretű *Sympetrum fonscolombii*-hoz teszi hasonlónak. Jelentős különbség a két faj nőténye között, hogy a *S. fonscolombii* karakteresen fekete-sárga csíkos lábához képest a *T. annulata* lába feketébb. Különbség a *T. annulata* erőteljesebben mintázott toroldala, illetve szélesebb potroha is (ami felülről látható jól).

A faj angol neve Violet Dropwing, illetve Violet-marked Darter, német neve Violetter Sonnenzeiger. Magyar névnek az ibolyás szitakötő javasolható.

A *Trithemis annulata* utóbbi évtizedekben megfigyelhető északi irányú látványos terjeszkedése nagy valószínűséggel a globális felmelegedésnek köszönhető. V. Kalkman leveléből idézve: „Nem lennék meglepve, ha a *T. annulata* az elkövetkező években az egyik leggyakoribb fajjává válna Magyarország alföldi vidékein.” Érdemes tehát odafigyelni rá!

Köszönetnyilvánítás: Köszönöm PÁMERNE BÜKKY Klárának, hogy megfigyeléseivel munkámhoz jelentősen hozzájárult, hogy töretlen lelkesedéssel fotózza a szitakötőket, és éles szemének köszönhetően ezt a sorsot a hazánkba tévedt *Trithemis annulata* sem kerülhette el. Köszönöm az említett külföldi kutatóknak a határozásnál nyújtott segítséget. Köszönöm KOVÁCS Tibornak (Magyar Természettudományi Múzeum Mátra Múzeuma, Gyöngyös) a szakmai segítséget.

Irodalom

- KALKMAN V. J., RISERVATO, E. & HARDERSEN, S. (2015): *Trithemis annulata* (Palisot de Beauvois, 1807). – In: BOUDOT, J.-P. & KALKMAN V. J. (eds): Atlas of the European dragonflies and damselflies. KNNV Publishing, the Netherlands, pp. 313–315.
- DIJKSTRA, K.-D. B. & LEWINGTON, R. (2006): Field guide to the dragonflies of Britain and Europe including western Turkey and north-western Africa. – British Wildlife Publishing, Gillingham, 320 pp.

FARKAS Sándor
Florisztika Bt.
2400 DUNAÚJVÁROS, Hungary
Kinizsi út 5.
E-mail: florisztika@freemail.hu